

Lectori jelentés a *Schwabenspiegel* magyar fordításáról és a kísérő tanulmányokról

Blazovich László a középkori magyarországi várostörténet jeles kutatója. Írt gazdaságtörténeti tanulmányokat. Tudományos tevékenységének fontos részét képezik a jogtörténeti kutatások. Ezen belül is kiemelkedő az a munkássága, amellyel a középkori jogtörténeti emlékeket igyekszik közelebb hozni a hazai olvasókhoz. Tevékenysége nem csupán a közoktatást és a felsőoktatást segíti, hanem hozzájárul a hazai jogtörténetírás fejlődéséhez is. Blazovich László által s az általa írott magas színvonalú tanulmányok által fémjelzett kiadványok közül említhetjük meg az *Andreanum* vagy a *Budai jogkönyv* fordítása mellett a néhány évvel ezelőtt megjelent *Eike von Repgow: A szász tükör* c. művet. Ebben a kiadványban a fordítást alapos bevezető tanulmányok előzték meg. Egyikük a kor német társadalmáról, a mű keletkezési körülményeiről szólt. Ezután a szász tükör és a szepességi jog kapcsolatát tárgyalta, majd a német jogkönyvnek a budai jogra illetve más magyarországi jogokra gyakorolt hatásáról írt a szerző.

Természetes, hogy a délnémet területen különösen elterjedt, ám Magyarországon is többfelé használt Sváb tükör magyar nyelvű kéziratának gondozását is Blazovich László végezte el. A vállalkozást csak üdvözölni lehet. Az elkészült kézirat több évnyi munkának a gyümölcse. Érthető, ha Blazovich László az újabb mű szerkezetének a kialakításakor a Szász tükör esetében kialakított jól bevált szerkezetet követi. Ezzel a szándékkal a lektor egyetért, hisz két egymással rokonságban álló középkori jogtörténeti emlék közre adásáról van szó. Így a hatalmas jogkönyv fordítása előtt körültekintő tanulmányt olvashatunk a mű keletkezéséről, elterjedéséről és forrásairól. Külön fejezet foglalkozik a Királyok könyvével. A szerző egy másik bevezető tanulmányában arra volt kíváncsi, hogy miként ismerhető meg a falu és a város a Sváb tükörből. Végül meg kell említeni azt a fejezetet, ami a Sváb tükör magyarországi hatását ismerteti. Ezután következik a német joganyag magyar fordítása. Az alapos lábjegyzetek szintén Blazovich Lászlót dicsérik. Szerencsés, hogy a szerző számos kérdéskört a *Szász tükör*ben már tárgyalt, s így elegendőnek bizonyult az ott leírtakra hivatkozni. Szerencsés az is, hogy

Blazovich László lehetőségek szerint a még csupán kéziratban hozzáférhető művek eredményeit is hasznosította.

Mivel alapos munkáról van szó, a lektornak csupán néhány apró megjegyzésre adódott lehetősége.

A Sváb tükör jelentős számú középkori kézirattal rendelkezett. A német mellett elkészült a latin, ófrancia fordítása, de cseh nyelvre is átültették. A jogi műnek két változatát forgatták a középkorban, a *Langformot* és *Kurzformot*, ám a kutatás más változatokat is ismer. Bizonyára felmerült a kiadvány készítőiben, hogy vajon melyik változatot ültessék át magyarra. A lektor teljes mértékben egyet ért azzal a döntéssel, hogy a hosszabbik változat fordítását választották, hisz ez a variáció a teljesebb és az alaposabb.

A *Schwabenspiegel*-lel kapcsolatos problémák sokoldalúan tárgyalja a bevezető tanulmány. A szerző a bonyolult forrástani kérdésekben is állást foglal. Így pl. Klebel véleményével ért egyet, aki szerint a Szász tükör különböző átdolgozásaiból fakadhatnak a különbségek. Igaza van, ugyanis valóban valószínűsíthető, hogy minden esetben a helyi igényeknek megfelelően alakították a szöveget. Érdemes lenne azonban a Klebellel szemben álló nézeteket bővebben kifejteni, s az olvasó tájékoztatása miatt meg lehetne említeni néhány alkotónak a nevét. Blazovich László árnyaltan mutatta be azt, hogy az egyes jogi emlékek milyen arányban hagytak nyomot a művön. Véleménye szerint forrásainak 42,2 %-a a Szász tükör, bár sorok szerinti számítással csupán 37,6 % származik innen. Ugyanakkor a szokásjog a maga 26,1 %-val fontos részt képvisel.

Blazovich László szólt a jogkönyv elterjedtségéről, bár a Szász tükör nagyobb népszerűségnek örvendett. Csehországban nem használták? Nem tudom, hogy a magyar olvasó számára a Szlovákia megjelölésnél nem lenne-e érthetőbb a Felvidék földrajzi fogalom használata.

Ebbe a fejezetbe kívánczna az is, hogy a szerző a fordításról, a kiadás alapelveiről bővebben szóljon. Az sem közömbös, hogy a munka során a fordítás alapjául mely kiadás szolgált. A kérdés nem mindegy, hisz Karl August Eckhardt mind a *Langform*nak mind pedig a *Kurzform*nak több kéziratát publikálta (alapos bevezető tanulmányokkal). A freiburgi kézirat alapuló publikációjának *Urschwabenspiegel* címet adta. Jelen kötet készítői a fordításhoz nem ezt a kiadványt használták fel. Ők a *Schwabenspiegel Langform*

M. Tractavit Karl August Eckhardt. Studia Iuris Suevici II. Scientia Verlag Aalen. 1971. c. könyvet választották ki. Így érdemes lenne megindokolni azt, hogy miért épp az általuk kiválasztott kiadást találták a hazai olvasó számára a legmegfelelőbbnek. Ez az igen elterjedt ún. *M* változaton alapul, s mivel a lektor tudomása szerint ezt a változatot ismerték nálunk is, így szerencsésnek kell tartani a választást.

A *Schwabenspiegel*nek egy felmérés szerint legalább 217 középkori német nyelvű kézírata maradt fenn. A szövegek egymáshoz való viszonyáról részletes tanulmányok születtek. Különösen sokat foglalkozott a kérdéssel Eckhardt. Blazovich László bevezető tanulmánya nem kerüli meg a bonyolult kérdést. A lektorban felmerült, hogy esetleg az alapvető kéziratcsaládokat nem lehetne-e táblázatban az olvasó számára közérthetőbbé tenni. Az is érdekes lenne, hogy a hajdani magyar királyság területén fennmaradt kéziratok melyik családdhoz köthetők.

Egyébként a *Schwabenspiegel* kézíratainak van magyar vonatkozása is. Az Országos Széchényi Könyvtár három kézirat variánsát őrzi. Cod. germ. 30. 1453 és 1470, Cod. Germ. 40. a 15. század közepére, a Cod. germ. 43. a 15. század elejére keltezhető (1415/16) (vö. *Vízkelety András: Beschreibendes Verzeichnis der altdeutschen Handschriften in ungarischen Bibliotheken. I. Budapest, 1969. 74, 108.*). Karl August Eckhardt szerint a *Kurzform* egy példánya a magyar Nemzeti Múzeumban lenne (Mscr. Germ. 541.), ám nekem nem sikerült a nyomára akadnom. Továbbá megemlíthető a kassai kézirat (jelzete a Magyar Országos Levéltárban: DF. 271710.), amit Jörg Meier és Ilpo Tapani Piirainen adtak ki 2000-ben (*Der Schwabenspiegel aus Kaschau*). Sajnos ezt a kiadványt egyetlen budapesti nagy könyvtárban sem leltük fel. A szakirodalom szerint a pozsonyi Egyetemi Könyvtárban ismét ráakadhatunk egy kéziratvariánsra. Jelzete: Cod. fragm. Ms. 1325. Az igazsághoz azonban az tartozik hozzá, hogy *Julius Sópko: Kódexy a neúplne zachované rukopisy v slovenských knižniciach. Matica Slovenská, 1986. 545. sz.* tétele pozsonyi *Mestské Pravo* .c alatt tartja nyilván ezt a kéziratot. Még megemlíthető a nevezetes nagyszebeni Altenberger kódex is, amely a Sváb tükörnek csak egy részletét tartalmazza. Ezzel a könyvvel bőven foglalkozott a magyarországi és a német szakirodalom is. Eredményeiket kiadta Eckhardt 1973-ban. A meglévő magyarországi kéziratok számbavétele természetesen csak részben alkalmas bizonyítékul arra, hogy a Sváb tükröt használták Magyarországon. Az erdélyi

szászoknál esetleg kiegészítő joganyagként jöhetne szóba. Az OSZK nyomtatványai között lehet ráakadni a munka augsburgi, 1475-76-os kiadására.

A *Schwabenspiegel* különböző történeti, jogtörténeti, gazdaságtörténeti stb. kérdések megválaszolásához nélkülözhetetlen forrás. Így például a szakirodalom gyakran megemlíti a zsidókra vonatkozó részleteit. Blazovich László egyik tanulmányában a falura és a városra vonatkozó részleteit vette górcső alá. Írása körültekintő elemzés. A lektor csupán a szakirodalomból szerzett tudomást a következő tanulmányról: *Jens Peter Kutz: Das Dorf und die bäuerliche Lebenswelt im Schwabenspiegel. Ein Rechtsbuch als sozialhistorische Quelle. = Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins 156 (2008) 85 – 107.* Mivel tavaly napvilágot látott írásműről van szó, esetleg érdemes lenne könyvtárközi kölcsönzéssel megszerezni.

Blazovich László részletes jogtörténeti elemzést készített a Sváb tükör hazai hatásáról. Talán érdemes lenne több figyelmet szentelni az erdélyi századoknak is ?

A Sváb tükör egyes paragrafusaihoz alapos lábjegyzetek tartoznak. A jegyzetek elsősorban arról tájékoztatnak, hogy az adott paragrafus mely jogkönyvből eredeztethető. Nyilvánvaló, hogy a Szász tükör vonatkozó helyeire különösen figyelt Blazovich László. Ám emellett más német törvényhozási emlékek sem kerültek el az érdeklődését. Figyelme arra is kiterjedt, hogy a magyarországi törvényhozási emlékek párhuzamba állítható helyeire felhívja az érdeklődők figyelmét. Sokszor volt kénytelen azt is megjegyezni, hogy az adott paragrafus eredete a kutatás mai állása szerint nem határozható meg.

Blazovich László több paragrafushoz bővebb magyarázatokat is fűzött. A lektor véleménye szerint némelyiküknél a magyar esetleg a német nyelvű szakirodalom egy – egy művének a megjelölésével elő lehetne segíteni az érdeklődő olvasó tájékozódását. Különösen akkor, ha a szerző történeti vagy társadalomtörténeti kérdéseket tárgyalt. Így a lektorban felmerült, hogy esetleg a *Tartományi jog 1.* 1, 15, 62, 63, 65, 92, 191. lábjegyzeteihez, a *Tartományi jog 2.* 3, 11, 49, 59, 76, 185, 202, 303, 329, 343. lábjegyzeteihez, a *Tartományi jog 3.* 30, 68, 69, 74. lábjegyzeteihez, a *Hűbérjog* 1, 124, 125. lábjegyzeteihez lehetne tájékoztató irodalmat mellékelni. Esetleg Karl Bosl műveire lehetne hivatkozni.

Az életkor szerepe többször előkerül a lábjegyzetekben. Így találkozunk vele a *Tartományi jog 1.* 14, 75, 111, 120, a *Tartományi jog 2.* 43, 125, a *Hűbérjog* 80. lábjegyzetében. Nem volna-e lehetőség arra, hogy a problémakört a szerző csupán egy lábjegyzetben fejtené ki alaposan, s utána csak utalna az adott jegyzetre. Ugyanez a helyzet a vámok esetében is. A *Tartományi jog 2.* 138. jegyzete ugyanúgy foglalkozik a vámszedéssel, mint a *Tartományi jog 3.* 68. lábjegyzete.

A Sváb tükörben többször olvashatunk középszabadokról. A lektorban felmerült, hogy esetleg a fogalmat egy helyütt nem lenne-e érdemes megmagyarázni. A *Tartományi jog 1.* 48. paragrafusában találkozunk hüvelykrőffel. Érdemes lenne a nagyságát, amennyiben ez lehetséges, lábjegyzetben megadni. A *Hűbérjog* 134. lábjegyzetében olvashatunk a budai márka nagyságáról. A márka területek szerint változó nagyságú súlyokat jelentett. Esetleg fel lehetne venni még ebbe a lábjegyzetbe néhány fontosabb délnémet márka súlyt is. A német *Eigen* szót a fordító a magyar jobbágy szóval adta vissza. Kétségtelenül igaza van, ám nem kellene a német eredetit is – legalább lábjegyzetben – feltüntetni. Kérdéses természetesen, hogy nem növelné-e meg túlságosan a terjedelmet, ha lábjegyzetben a társadalmi vagy jogi kifejezések, szavak német eredetijét feltüntetné a szerző.

Összességében azt mondhatom, hogy Blazovich László irányításával és részvételével magas színvonalú, gondos, körültekintő alkotás született, ami a magyar történetírás nagy nyeresége, és megérdemli a mihamarabbi kiadást. A lektor véleménye csupán néhány kérdésre terjedt ki, ám megjegyzései a mű egészének az értékeit nem érintik.

Budapest, 2009. június 15.

Dr. habil. Draskóczy István
kandidátus, e. docens (ELTE)